

пишига сафарбар этишлигидир.

Вактни ҳис этиш - спорт эстетикасида ўз-ўзини бошқариш, ҳаракат мослиги (синхронлиги) билан боғлиқ. Спортчининг маҳорати қанчалик юқори бўлса, вактни ҳис этиши шунчалик ривожланган бўлади (кураш, бокс, камондан ўқ отиш - баллистика гўзаллиги кабилар).

Ижро этиш техникаси - спортчи, яқка курашчи чиқишини баҳолаш учун муҳим мезон. Бу фақат механик аниқлик бўлиб қолмай, балки ҳаракатни такроран ишлаб чиқиш маҳорати бадийликни (масалан, гимнастикада) билиш учун калит ҳамдир. Унда эстетик салоҳият ортиб боради.

Усул - ҳаракат техникаси - фарқнинг қаршилиги шароитида амалга оширилади, шунинг учун ҳам уларни

бажариш айниқса мураккабдир [2].

Хужум - спортчининг мақсади, рақибга ҳиссий мулоҳаза учун сония улушини қолдириш, қилинадиган қатъий ҳаракатни олдиндан сезиш -эстетика мезонларидан бири. Тажриба ва маҳорат билан бўлганда ижрочиға ҳам, томошабинға ҳам завқ бахш этади.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, умумий урта таълим мактабларида ўсмирларни эстетик тарбиялашда жисмоний тарбия дарслари ҳамда синфдан ташқари машғулотлар, юқорида спортга педагогик таъриф берилган жиҳатлар, гарчи уларнинг барчаси ҳам педагогик жиҳатдан талкин этилмаган бўлсада, жисмоний тарбиянинг асосий эстетик жиҳатлари, гўзаллик мезонлари бўлиб хизмат қилади.

Адабиётлар

1. Жисмоний тарбия дастури. 2018 йил. 144-б.
2. Махмудов Б.А. Бошланғич синф ўқувчиларида эстетик кўникмаларни шакллантиришнинг принцип ва методлари. «Xalq ta'limi» журнали 2013. № 6-сон 96-99-б.
3. Makmudov B.A. Didactic Possibilities of Aesthetic Education of Primary School Children by National Mobile Games. Eastern European Scientific Journal.- Germany: 2018 year. -P.59-62.
4. Сулаймонов А.П. Художественное образование старшеклассников на занятиях книжной графикой. -М.: НИИ ХВ, 1992. - С.169.

Мазкур мақолада жисмоний тарбия дарслари ва синфдан ташқари машғулотларнинг эстетик жиҳатлари ва унинг бадий мезонлари борасида, таълим амалиётида жисмоний тарбия ўқитувчилари томонидан қўлланилиши лозим бўлган масалалар юзасидан кўрсатма ва таклифлар келтирилган.

РЕЗЮМЕ

В статье приводятся рекомендации и предложения по вопросам, которые должны применяться учителями физкультуры в практике физического воспитания и внеклассных упражнений, а также по критериям красоты.

SUMMARY

The article gives guidance and suggestions on the issues that should be applied by physical education teachers in the practice of physical education and out-of-class exercises and its beauty criteria.

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARINI TABAQALASHGAN JISMONIY TARBIYA TA'LIMI TEXNOLOGIYASI

J.Sh.Jammatov - mustaqil izlanuvchi

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

Tayanch so'zlar: jismoniy tarbiya, ahloqiy yondashish, o'qish, vosita, unsur, usul, boshlang'ich, yosh, sinf, mashq, texnologiya.

Ключевые слова: физическая культура, поведенческий подход, чтение, инструмент, элемент, метод, начинающий, возраст, класс, упражнение, технология.

Key words: physical education, behavioral approach, reading, tool, element, method, beginner, age, class, exercise, technology.

O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da bolalarga va ularning bilimi va qobiliyatiga qaray individual va tabaqali yondashish uslubidan keng foydalanish tavsiya etilgan.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining jismoniy tarbiya dasturlaridagi talablarini bajarish, o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligi darajasini aniqlash jismoniy tarbiya o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biridir.

O'quvchilarning jismoniy tarbiya darslari jarayonidagi jismoniy rivojlanishi hamda jismoniy tayyorgarlik darajasi o'ziga xos bo'lib, farqli ravishda tabaqali va individual o'zgarishlarga ega. Shu sababli, jismoniy rivojlanishi har xil bo'lgan o'g'il va qizlarda jismoniy sifatlarni tarbiyalash uchun individual dasturlar tuzish, mashqlar majmuasini ishlab chiqish, dars jarayonida har bir guruh uchun tabaqali yondashish holda o'rgatishni tashkil qilish jismoniy tarbiya jarayonida dolzarb masalalardan biridir.

Tabaqalashtirish o'quv jarayonini tashkil etishning shunday shakli, unda o'qituvchi o'quvchilar bilan ularda mavjud bo'lgan va o'quv jarayoni uchun muhim ahamiyat kasb etgan sifatlarga ko'ra belgilangan ta'lim mazmuni asosida ishlaydi.

Tabaqalashtirilgan ta'limning muvaffaqiyati ko'p jihatdan uning individuallashtirilgan ta'lim bilan qay darajada aloqadorligiga bog'liq. Bunda o'quv jarayoniga bosqichma-bosqich rejalar va o'quv dasturlari tatbiq etiladi. Iqtidorli o'quvchilar uchun esa alohida individual o'quv mashg'ulotlari yo'lga qo'yiladi.

Bunday o'quv mashg'ulotlarining mavzulari o'quv dasturlarida aks etgan bo'lishi lozim. Iqtidorli o'quvlar barcha sinfdoshlarining layoqatlari o'sishi qobiliyatlari rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishlari mumkin.

Ta'lim jarayonini tabaqalashtirish muntazam rivojlanib va takomillashib boradigan jarayon hisoblanadi. Ushbu

jarayon davomida ta'limni tabaqalashtirish effektivligini oshirishga ta'sir etadigan faktorlar va sharoitlar aniqlanadi. Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya fani bo'yicha ta'lim-tarbiya jarayoniga tabaqalashtirish yondashuv masalalarini o'rganish tadqiqot qilinayotgan muammoning yangi yechim yo'llarini aniqlash imkonini beradi.

Ta'limda tabaqali yondashish har bir guruhdagi o'quvchilar bilan ishlashda juda katta ahamiyatga ega. Bir omilni amalga oshirishda bir xil yoshdagi maktab o'quvchilarini guruhlarga ajratish talab qilinadi.

Tabaqali yondashishni amalga oshirish jismoniy sifatlarni tarbiyalashga yordamlashadi, o'quv jarayoni samaradorligini oshirishga zamin yaratadi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga o'quvchilarning qiziqishini oshiradi hamda o'quvchilarning jismoniy holatini yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Psixologik pedagogik adabiyotlarda individual va tabaqali yondashish muammosi asosan, maktab o'quvchilari bilan ishlashga tegishli materiallardan iboratligi ko'rsatilgan.

Tabaqali yondashish jismoniy tarbiyada faqat ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan tashqari, o'quvchilarni faollashtirish usuli hamdir. Shu sababli u o'z vazifasini bajarishi, ya'ni o'quvchilar sog'lig'ini mustahkamlashi, jismoniy tayyorgarlik darajasini oshiruvchi harakat omili bo'lib qolishi uchun muntazam ravishda qo'llanilishi, yetarli, mukammal va ixcham bo'lishi kerak.

Jismoniy mashqlarni bajarayotgan o'quvchilar organizmining o'sishi va rivojlanishiga, ularning individual jismoniy rivojlanish sur'ati va yo'nalishiga to'g'ri tanlangandagina rag'batlantiriladi. Bunday bolalar boshqalarga nisbatan mashqlarni tanlash, ularni meyorlashda shu sababli o'quvchilarga ko'proq e'tibor

berishni talab qilishadi. Shunday qilib, ta'lim texnologiyasi – bu ta'limni amalga oshirishning usuli hisoblanadi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida quyidagi pedagogikaga ixtisoslashgan tushunchalarning ta'rifini anglashni taqazo etadi:

- *Jismoniy tarbiya ta'limi* – bu insonni maqsadga yo'naltirilgan jismonan shakllanishidir;

- *Jismoniy tarbiyalanish* – bu shaxsni jismoniy barkamollikka erishish nuqtai nazaridan maqsadga erishishni yo'naluvchanlikni shakllantirishdir [1];

- *Jismoniy tarbiyaga o'qitish* – bu jismoniy barkamollikka erishishning ijtimoiy tajribasini o'zlashtirish maqsadida maqsadga yo'naltirilgan bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirish;

- *Jismoniy tarbiya ta'limi natijasi* – bu jismoniy tarbiyaning maqsadli mohiyati sifatida ifodalangan jismoniy barkamollikka erishish darajasidir [2];

- *Jismoniy barkamollik (keng ma'nodagi ushbu tushuncha)* – bu maqsadga yo'naltirilgan garmonik rivojlangan inson organizmini shakllantirishdan iborat bo'lgan jismoniy tarbiyaning maqsadli mohiyatidir.

Tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limi – bu insonning individual qobiliyatlarini rivojlantirish orqali uni maqsadga yo'naltirilgan jismonan shakllantirishdir.

Tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limi texnologiyasi – bu tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limining mazmunini ta'limning maqsadiga effektiv yo'l bilan erishishning vositalar tizimi, usullari va tashkiliy shakllari orqali amalga oshirish jarayonidir.

O'quv jarayonining texnologik tuzilishini tushunish uchun kalit – bu ketma-ket aniq belgilangan maqsadlarni mo'ljallab faoliyat ko'rsatishdir.

Shu sababli ham, eng avvalo, ta'limning pedagogik texnologiyasi uchun markaziy muammo bo'lgan – maqsadni belgilash muammosida va ta'limda maqsadli yo'naltirilganlik muammosida to'xtalib o'tamiz.

B.I.Bespalkoning pedagogik texnologiyaning maqsad va vazifalari yetarli darajada tashhizli (diagnostik) qo'yilgan, ya'ni shunchalik aniq va ravshan-ki, ularni amalga oshirish darajasi va ma'lum bir vaqt oralig'ida ularga erishishni kafolatlay oladigan yetarlicha aniq diagnostik jarayon yaratish to'g'risida bir qiymatli xulosa qilish mumkinligi to'g'risidagi fikri jismoniy tarbiya darslari jarayonida tabaqali yondashish texnologiyasini amalga oshirish muhim mexanizm bo'lib xizmat qiladi [3].

Adabiyotlar

1. Абдуллаев А.А., Ханкельдиев Ш.Х. Болалар ва ўсмирлар жисмоний тайёргарлигининг тузилиши. //Республика илмий анжумани материаллари. -Фарғона: 2005. 4-6-б.
2. Айрапетьянц Л.Р. Развитие и положительное использование научного и технического потенциала. //Фан-спортга» -Т.: 2004 № 1 -С. 17-20.
3. Бальсевич В.К., Пьянзин А.И. Организация позитивного контроля за двигательными функциями организма спортсмена. //Теория и практика физической культуры. -М.: 2004. № 6. -С. 32-35

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini jismoniy tarbiya ta'limi jarayonida o'zlashtirishi qiyin bo'lgan o'quvchilarga tabaqalashtirilgan holda mashg'ulotlarni tashkil qilish texnologiyasi bo'yicha metodik tavsiyalar yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье излагаются методические указания и рекомендации по организации аудиторных занятий с учащимися общеобразовательных средних школ которые не в состоянии освоить процесс физического воспитания.

РЕЗЮМЕ

The article outlines methodological guidelines and recommendations for the organization of classroom activities, with the students of general secondary educational schools, who are unable to master the physical education process.

SUMMARY

АВСТРАЛИЯ МАТЕРИГИН ОҚЫТЫҰДА ИНТЕРАКТИВ МЕТОДЛАРДАН ПАЙДАЛАНЫҰ УСЫЛЛАРЫ

Г.Жиемуратова - үлкен оқытыушы

Әжсинияз атындағы НМПИ жанындағы Халық билимлендириу хызметкерлерин қайта таярлау
хәм олардың қәнигелигин арттырыу аймақтық орайы

Таянч сўзлар: китъа, метод, эндемик, саванна, табиат зонаси, диктант, инновацион технология.

Ключевые слова: материк, метод, эндемик, саванна, природная зона, диктант, инновационная технология.

Key words: continent, method, endemic, savanna, nature zone, dictation, innovation technology.

Хәзирги ўақытта тәлим методларын жетилистириўде тараўдағы тийкарғы бағдарлардан бири инновациялық технологияларды оқыў процесине енгизиўден

Y.K.Babanskiy o'quvchilarning o'zlashtirmasligini oldini olish bo'yicha umumta'lim maktab muammosini hal etishda ta'lim jarayoniga tabaqalashtirishgan yondashuvni ta'minlashni taklif etadi. U o'quvchilarning o'zlashtirmasligini oldini olish maqsadida quyidagi tabaqalashtirishgan yondashuv mezonlarini aniqlagan:

- tarbiyaviy tadbirlar kompleksi;

- o'zlashtirish darajasi past bo'lgan o'quvchilarni jamoat ishlariga, turli to'garak ishlariga va shu singarilarga faol jalb etish;

- jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda o'zlashtirish darajasi past bo'lgan o'quvchilarga zarur yordam ko'rsatish (ularni ilg'or o'quvchilarga birlashtirib qo'yish).

Darhaqiqat jismoniy tarbiya dars jarayoni davomida o'zlashtirish past bo'lgan o'quvchilarga tabaqali yondashishda quyidagi choralarni qo'llash zarur:

1. O'quvchilar tayyorgarligini nazorat qilib so'rov o'tkazish paytida do'stona munosabatlar atmosferasini yaratish kerak. Javobga tayyorlanish uchun ancha ko'proq vaqt ajratish kerak. Javob berish paytida ko'rgazmali qurollardan foydalanishga ruxsat berish lozim. Albatta birinchi muvaffaqiyatlarni rag'batlantirish dardor.

2. Yangi materialni bayon qilish jarayonida imkoni boricha tez-tez o'quv materialini tushunish darajasini aniqlab turish zarur. Ko'rgazmali qurollarni namoyish etishda yordamchi sifatida jalb etish, muammoviy ta'lim jarayonida ko'proq suhbatga tortish zarur.

3) O'quvchilarning mustaqil ish paytlarida murakkab topshiriqlarni aniq bosqichlarga bo'lish va o'quvchilar faoliyatini diqqat bilan kuzatish, yo'l qo'yilgan tipik xatolarni aniqlash, ijobiy momentlarni qayd etish lozim.

4) O'quvchilarning darsdan tashqari mustaqil shug'ullanishlari uchun maxsus mashqlar tanlash hamda topshiriqlarni bajarish tartibini o'qituvchi tomonidan batafsil tushuntirib berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy tarbiya darslari jarayonida tabaqali yondashish o'quv fani maqsadlarini har qanday taksonomiya asosida aniqlashtirish ikki bosqichda amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda fanning maqsadlari belgilansa, ikkinchi bosqichda joriy, kundalik faoliyatning maqsadlariga ajratiladi. Bu o'qituvchi tomonidan o'zlashtirishi zaif bo'lgan o'quvchilarga tabaqali yondashishni amalga oshirishda va shu munosabat bilan u kerakli mos tayyorgarlikdan o'tishida asosiy vosita hisoblanadi.